

En Familiehistorie fra det 18. Aarhundredes Midte.

Af

P. M. Stolpe.

I Danske Kancellis Journaler for 1745 findes følgende Uddrag af en Ansøgning: „Christen Schousboe, Studiosus af Odense, andrager, at han i tvende Aar har informeret nu afg. Oberstlieutenant Sehesteds til Broholm, hans liden yngste Søn; og imidlertid er imellem Supplikanten og Oberstlieutenantens Datter Anna Beata Sehested stiftet Ægtekjærlighed, hvorudi de have forsyndet sig og kommen hinanden for nær, hvorfor Supplikanten for sig og hende beder, at Hans Majestæt vil overse med denne Mishandling og ej taale, at vedkommende handle alt for haardt med dem og faa Magt at gjøre denne Kjærlighed til intet; og om vedkommende skulde indgive nogen Memorial om at forbyde deres Hjærter trofaste Forening, det da maatte komme til deres Erklæring“ ¹⁾.

Uagtet et naivt plumpt Udtryk for Elskovsforholdet, som staar der for Kancelliskriverens egen Regning, faar man gjennem den troskyldige Tone et bestemt Indtryk af, at en usædvanlig dyb og øm Følelse har præget For-

¹⁾ Supl. Prot. 1745. I Nr. 983.

holdet mellem de elskende; der lægger sig straks et sympatetisk Skjær over dem, som forstærkes, naar man forfølger Sagen i dens Udvikling og Afslutning. Det Strejflys af Romantik, som kastes ind i Rokokotiden med dens strængt opviede Standsforskjel og Forældre- og Familiemyndighedens haarde Tugt, giver dog ikke alene Sagen sin Interesse. Man faar at se Statsmagten først træde op som Familiemyndighedens allierede og haardt og truende sætte Lovgivningen i Bevægelse for tilsidst at brydes i sin Modstand mod Kjærlighedens ungdomssterke Magt og stille sig paa de elskendes Side. I denne Storm i et Glas Vand ligesom afspejler sig Brydningen mellem gammel og ny Tid. Skjønt Materialet foreligger noget mangelfuldt i Arkiverne, hvor de originale Skrivelser, naar undtages de tjenstlige Expeditioner, for største Delen maa erstattes af Journaluddrag, skjønt de handlende Personer kun optræde i Memorialernes officielle Klædebon, hvis pyntelige Form hvert Øjeblik truer med at sprænges af deres Lidenskab, og skjønt private Udtalelser, der kunde oprede Handlingens skjulte Traade, fattes, er der dog nok tilbage til at kaste Livets varme Skjær over Hovedpersonernes Skikkelser og afvinde Sagen Interesse ¹⁾).

Herregaarden Broholm paa Fyn ejedes fra 1730 af Oberstlieutenant Niels Sehested, Søn af Jens Sehested til Holmegaard og Sofie Gyldenstjerne; hans Hustru Elisabeth Skeel, Datter af Besidderen af Stamhuset Birkelse, Anders Skeel til Mullerup og Sofie Amalia Vind, havde

¹⁾ Begivenheden er i sine Hovedtræk meddelt hos V. S. Skeel, Optegnelser om Familien Skeel S. 296 og i Stampes Erklæringer VI S. 308.

arvet Gaarden efter en ugift Farbroder. Af Ægtefællernes talrige Børneflokk¹⁾, syv Sønner og seks Døtre, vare tre Sønner og tre Døtre i Live, da de i 1743 som Hovmester for deres yngste Barn, den otteaarige Holger, antog Student Christian Schousboe. Denne var en Søn af Præsten i Ejsing ved Limfjorden, Fynboen Hans Schousboe og Maren Pedersdatter; 1724 mistede han sin Fader, og Moderen ægtede Præsten i Lemvig Hans Frandsen Rosenberg, som 1733 blev Provst i Skodborg Herred²⁾. Han har gaaet i Viborg Skole, hvorfra han blev Student 1742³⁾; næste Aar var han paa Broholm i Færd med at undervise den lille Holger i hans Kristendom. Den Formodning ligger nær, at hans Antagelse er foranlediget af, at Familien Sehested fra gammel Tid var Herregaardsejer i hans Fødeegn. Niels Sehesteds Fader ejede, som sagt, Holmegaard, hans Broder Frederik Rydhave⁴⁾. Han forstod snart at gjøre sig yndet baade hos Herren og Fruen, men endnu mere hos den næstældste Datter Anna Beata. Han var da henved 23, hun vel 19 eller 20 Aar gammel⁵⁾. Mellem dem udviklede sig efterhaanden under det daglige Samliv et inder-

¹⁾ V. S. Skeel p. anf. St.; Danske Herregaarde VIII, Broholm; Kirkehist. Saml. 3. R. II S. 616 ff.

²⁾ Wibergs Præstehist. I S. 308; II S. 302.

³⁾ Universitetets Matrikul.

⁴⁾ O. Nielsen, Hist. top. Efterretn. om Skodborg og Vandfuld Hrdr. S. 235 ff.; Danske Herregaarde XX, Rydhave.

⁵⁾ Chr. Schousboe maa være født i anden Halvdel af Aaret 1720; se Benzons Stamtavler i Rigsarkivet; Gyldenfeldt; jfr. Univ. Matr. Angivelsen af Anna Beatas Fødselsaar varierer mellem 1723 og 1725. Rimeligvis er hun født først i 1725, da Gislev Kirkebog anfører, at hun er døbt 20. April 1725. Se Personalhist. Tidsskr. 2. R. IV S. 143, jfr. sm. Tidsskr. IV S. 328 og 330.

ligt Kjærlighedsforhold. I Løbet af 1744 har det ført til en Fortrolighed imellem dem, hvis Følger ikke i Længden kunde skjules. Om Udviklingen af Forholdet: „denne deres Hjærters trofaste Forening“, har Schousboe udtalt sig i Udtryk, som bære Vidne om deres Følelses Dybde, dens Alvor og Sandhed. Atter og atter kommer han tilbage til, at da de havde fattet Tilbøjelighed for hinanden, besluttede de at leve og dø sammen. De betragtede deres Forhold som „en ærlig og kjærlig Ægteforening“, en hemmelig Trolovelse, som for dem havde Ægteskabets bindende og uopløselige Karakter; deres højeste Ønske og Attraa var at fuldbyrde denne deres „for Guds hellige Ansigt indgangne og i Liv og Død uopløselige Ægteskabsforening“.

Den 3die Maj 1745 døde Niels Sehested. Da han lukkede sine Øjne, vidste han intet om Datterens Ulykke, men meget kort efter er det kommet for en Dag. Som et Lyn maa det være slaaet ned i den højadelige Familiekreds, der var beslægtet og besvogret med Landets første Familier. Skandalen har været uhyre, og efter Tidens og Standens Anskuelse vilde den eneste rimelige Udvej af Forlegenheden: Ægteskabet med den borgerlige Mand, være en Tort fuldt saa stor som den, der alt var tilføjet. Man forstaar fuldt vel den Sorg og Harme, som har fyldt Fru Sehesteds Hjærte, om man end ikke kan billige den Haardhed, hun viste imod Datteren, eller de Udtryk, som muligt krænket Moderfølelse, men mest vistnok Familiestoltheden forleder hende til. Naar de elskende have ment ved Taarer og de ydmygste og indstændigste Bønner at kunne afbede deres Forseelse eller bevæge hende til Naade og Medlidenhed, ja muligvis endog have troet, at deres Fejltrin skulde bane Vejen

for Opnaaelsen af deres inderligste Ønske: at fuldbyrde Ægteskabet, have de taget storligen fejl. Heller ikke andres Forbønner have frugtet; sikkert nok have disse andre ikke været de adelige Frænder¹⁾. Moderen blev uforsonlig og ubevægelig, og snart skulde det klarligen vise sig, hvor vidt hun vilde gaa i sin Forbitrelse. Schousboe har naturligvis straks maattet forlade Broholm. Forinden eller straks efter har han forsøgt paa at bortføre sin elskede. Et Brev fra ham af 17de Maj blev opsnappet og Forehavendet forhindret²⁾. Det har været tunge Dage for alle, mest dog for den ulykkelige Anna Beata. Hvor voldsomt man er faret frem imod hende, er der Vidnesbyrd nok om. Moderen selv siger, at hun med hendes Sjælesørgers og mange adeliges Attester kan bevidne, at Datteren har forsikret, at hun i Stedet for Kjærlighed nu bar et evindeligt Had imod sin Æreskjænder, og at hun har givet hende Ed og Løfte paa aldrig at ville ægte ham³⁾. Præsten i Gudme — Sognet, hvori Broholm ligger — bevidner under Embedssegel, at hun for ham har „med mange dyre Forpligter kontesteret en evig Aversion for hans Person, som saa skammelig og ilde havde forført hende“⁴⁾. Endelig fortæller Fru Sehesteds Broder Holger Sehested, da Amtmand over Nordborg og Ærø, som var gift med Regidse Sophie Baronesse Gyldenkrone, at hans Søsterdatter for hans

1) Schousboes Mem. af 4/11 45 nedenfor.

2) Erklæring af 22/10 73 fra de Sehestedske Arvinger, Fynske Reg. 1773 Nr. 114, Indlæg; Fru Sehesteds Mem. af 11/12 45 nedenfor. Brevet omtales som notarialiter verificeret; rimeligvis har man gjort det for at bruge det imod ham ved Sagsanklæg.

3) Sm. Mem. samt Mem. af 1/6 46 ndf.

4) H. D. Holsts Attest af 1/6 46, Oversekr. Brevbog 1746 Nr. 141, Indlæg.

Kone havde forsikret aldrig at ville ægte ham, men han tilføjer dog tvivlende: „Om hun dette haver ment, ved Gud“¹⁾. Stridige Følelser kunne vel i disse Dage have omtumlet Anna Beatas forpinte Sind, men Udtalelser og Løfter som de ovenberørte — hvis de da ere faldne, som de berettes — kunne dog næppe antages at være fremkaldte uden ved en stærk Tvang, af hvad Natur den nu end har været. Ganske anderledes lyder det fra hende senere, da hendes Sind er kommet til Ro under venligsindede Omgivelser, og hun er bleven unddragen Familiens Paavirkning. Da ytrer hun i en Henvendelse til Kongen, at hendes Moder ikke kunde tillægge Schousboe noget et ærekyært Menneske uanstændigt, kalder ham en Person, som efter hendes Tanker besidder de rette adelige Kvaliteter og beder som sit højeste Ønske og Attraa om at maatte fuldbyrde deres Ægteskab²⁾.

Schousboe tog foreløbig Ophold i Odense, hvorfra han endnu i Maj Maaned rettede den ovenfor anførte Ansøgning til Kongen om at tage dem i Beskyttelse, men Konseillet resolverede, at den kunde henlægges. En ny Ansøgning fra ham af 5. Juni om Tilladelse til Ægteskab afvistes af Kancelliet³⁾, thi imidlertid havde Fru Schested sat sig i Bevægelse, og baade rammende og truende Lyn

1) Skriv. af 12/45 Oversekr. Brevb. 1745 Nr. 402, Indlæg; V. S. Skeel p. a. St. S. 298--99. H. Skeels og Hustrus Dagbøger have velvillig været mig udlaante af Frøken, Konventualinde A. C. Gh. Skeel, men indeholde ingen som helst Hentydning til Familien paa Broholm; derimod have Baronesse G.s Dagbøger stor Interesse ved det Indblik, de give i en fintdannet, gudhengiven Kvindes Sjæleliv, et lidenskabeligt, næsten sygelig omfindtligt Sind med stærke religiøse Rørelser.

2) Hendes Memorial af 29/146 nedenfor.

3) Supl. Prot. I Nr. 983 med Kons. Resol. af 3/6 og Kanc.s af 21/6.

fore ud fra det danske Olymp. Familien paa Broholm var ingeniunde rolig efter Schousboes Fjærnelse. Rygtet fortalte, at han skulde have faaet Vielsesbrev fra Kancelliet. Han skulde have tilsneget sig det ved med Udeladelse af Familienavnet at nævne sin Brud „Nielsdatter“ efter hendes Fader ¹⁾. Denne Trafik skal ikke have været ualmindelig. Nærmest har man vel haft i Minde det Vielsesbrev, som Fr. Rostgaards Datter Fru v. d. Maase faa Aar i Forvejen netop paa denne Maade havde skaffet til Veje for sig og sine Børns Informator Oluf Bruun ²⁾. Det var dog kun Fostre af en opskræmnet Fantasi, men det tyder paa, at der har været noget ved den unge Mand, som har voldt Uro. Man har følt, at Studenten, som „med grædende Taarer og vemodigt Hjærte“ gjorde Knæfald for den stolte Adelsfrue og bad hende ikke opfre ham og hendes Datter til evindelig Skjændsel, i al sin borgerlige Ringhed kunde blive farlig, at han vilde sætte sin Viljes utæmmelige Kraft ind paa trods „deres ubarmhjærtige Modstandere“ at hjemføre den, som han havde lovet at følge i Liv og Død.

Fru Sehesteds fyndige Memorial ³⁾ lyder saaledes:

Stormægtigste Monark,
Allernaadigste Arve-Herre og Konge!

Min Sorg og Bedrøvelse er saa stor, at ingen uden Gud i Himlen og Deres Majestæt kan trøste og redde mig. Det har behaget Gud ikke alene at bortkalde min gode salig Mand d. 3. Maj og sat mig udi den bedrøvelige Enkestand, som

¹⁾ Fru Sehesteds Mem. af $\frac{5}{6}$ 45 ndf.

²⁾ Chr. Bruun. Fr. Rostgaard I S. 421; jfr. Frdg. af 7. Septbr. 1736.

³⁾ Fynske Reg. 1745 Nr. 47, Indlæg.

fører allehaande Bekymringer med sig; men derhos møder mig en anden Hjertesorg med min ene Datter Anna Beata Sehested, idet hun paa en meget uanstændig Maade har ladet sig forføre af en Student Christen Schousboe, som min sal. Mand og jeg havde antaget til at informere en vores liden Søn udi hans Kristendom. Som spargeres, skal han og allerede have faaet af Kancelliet Vielsesbrev, formodende uden at nævne Tilhavnene, men alene Faderens Døbenavne.

Allernaadigste Konge! skal slig staa ved Magt, maa enhver, der har Børn, frygte. Langt fra jeg undskylder min Datter (som er paa de Aar, hun burde bedre at have set sig for), men naar man har en udi sit Brød, som skal lære sine Børn deres Kristendom, forlader man sig og til, at han selv skulde vide, hvad Guds frygt fører med sig. Jeg indflyer da udi allerdybeste Underdanighed til Deres Kongl. Majestæts store Mildhed og Naade: at denne Karl maatte blive afstraffet og min Datter sat paa Bornholm for sin Livstid uden at nyde noget af sit, enten Fædrearv eller efter min Død, men ikkun hendes nødtørftige Ophold. Hvad Bekostning paa begge Dele kan være, betaler jeg med Hjærtens gode Vilje, og min Livstid skal bede Gud velsigne Deres Kongl. Majestæt og lægge Aar til saa naadig og retfærdig en Konge. Der jeg udi dybeste Devotion forbliver

Deres Kongl. Majestæt,
Min allernaadigste Arve-Herre og Konges

allerunderdanigste Tjenerinde

Sl. Niels Sehesteds Enke
Elisabeth Scheell.

Broholm d. 5 Juni 1745.

Kancellikollegiet mente, at det maatte forblive ved Lands Lov og Ret, men Lovens 6. 13. 10 foreskrev, at naar en fornem Mands Datter forsaa sig saaledes, maatte hendes Væрге, saafremt han og næste Frænder ikke vilde benaade hende, lade hende fængsle og forvare for Livstid

og annamme til sig, nyde og beholde hendes Gods, saa længe hun holdtes i Fængsel, men ved hendes Død skulde det straks igjen komme til hendes næste og rette Arvinger eller Ægtebørn. Den, med hvem hun havde forset sig, skulde agtes som Mindremand, med mindre han med hendes Værges og Frænders Samtykke ægtede hende. Denne Artikel er i det væsentlige optaget efter Frederik II's Gaardsret af 1562 § 16 og Kallundborgske Reces af 1576 § 12¹⁾. Det var, som bekjendt, efter disse Love, at Kongens Retterting 1599 dømte Frederik Rosenkrands til Tab af Æren og Rigborg Brokkenhus til livsvarigt Fængsel²⁾. Om man end vil indrømme Datidens Anskuelse om Familiemyndigheden en stor Ret, synes dog Anvendelsen af disse Bestemmelser, som vare overleverede fra meget ændrede Samfundsforhold, særdeles haard. Men man blev ikke staaende derved. Da Sagen foredroges for Kongen i Konseillet paa Fredensborg, faldt der 18. Juni³⁾ følgende skarpe Resolution: „Med ham forholdes efter Loven, Forordning og Reskripter. Hun kan bringes til Bornholm og gjøres arveløs. Dog skal Stiftamtmanden determinere noget aarlig, som hende gives som sømmelig Underholdning hendes Livstid. En ny Forordning, at deslige Informatores skal dømmes til næste Fæstning deres Livstid.“ Den 1ste Juli udstedtes i Henhold hertil et aabent Brev⁴⁾, hvorved det bevilgedes Fru Sehested at lade sin Datter „paa vort Land Born-

¹⁾ V. A. Secher, Corpus constitutionum Daniae I S. 189—90, II S. 40—41; V. A. Secher & Chr. Støchel, Forarbejderne til Chr. V. danske Lov II S. 221.

²⁾ Historisk Tidsskrift 4. R. IV S. 502—11, 4. R. V S. 218—19.

³⁾ Supl. Prot. 1745 I Nr. 1086 har ved en Fejlskrivning 12. Juni, Kanc. Prot. 1745 S. 211 har den rette Datum.

⁴⁾ Fynske Reg. 1745 N. 47.

holm hensætte for hendes Livstid og gjøres arveløs og ikkun at nyde nødtørftigt Ophold^a. Samtidig gik der Ordre ¹⁾ til Fyns Stiftamtmand, Grev Christian Rantzau til Brahesborg at bestemme, hvad der skulde gives hende til sømmelig Underholdning, hvorhos han skulde tilkjendegive Fruen, at hun kunde lade Chr. Schousboe „paa lovlig Maade for sit ugudelige Forhold aktionere og tiltale“. Men ikke nok hermed; under 9. Juli udkom en Forordning, ifølge hvilken de Informatorer, som besvangrede de dem til Undervisning betroede Pigebørn, saafremt de ikke benaadedes af Pigens Forældre, Værge og næste Frænder og ægtede hende, skulde foruden Lovens Mindremandsstraf dømmes til at arbejde i Jærn i den nærmeste Fæstning deres Livstid. Man forbauses over disse haarde Bestemmelser. Med Bevillingens Udtryk „arveløs“ tør man vel formode, at der er tilsigtet en blot Anvendelse af Lovens 6. 13. 10, men dette staar dog i Strid med de paafølgende Kjendsgjærninger; i ethvert Tilfælde har man i Udførelsen vendt den imod Anna Beata paa en utilbørlig Maade. Lovens Bestemmelse om, at den skyldige Kvindes Værge skulde beholde Godset til hendes Død, skete nemlig Fyldest paa den Maade, at der til Sikkerhed for Betalingen af de 200 Rdl., hvortil Stiftamtmanden 9. August fastsatte hendes aarlige Underhold, blev staaende 4000 Rdl. i Broholm. Dette skete paa Skiftet efter Niels Sehested, som forestodes af Amtmand over Nyborg og Tranekjær Amter Theodorus Lente Adeler til Lykkesholm som Skifteforvalter, og hvor Boets øvrige Formue udlagdes, saaledes at Enken fik Halvdelen, 53,338 Rdl., tre Sønner hver 13,334^{1/2} Rdl. og to Døtre hver

¹⁾ Fynske Tegn. 1745 Nr. 32.

6,667 Rdl.¹⁾. At denne Afgjørelse saaledes fandt Sted straks, stemmer med, hvad Fru Sehested udtaler som sin Mening med Ansøgningen, nemlig at Datterens Fædre- og Mødrenearv skulde hjemfalde til hendes retmæssige Arvinger — for Øjeblikket Moder og Sødskende²⁾, men derom staa der intet i Bevillingen af 1. Juli. Man gav saaledes faktisk denne tilbagevirkende Kraft, idet man uddelte hendes Fædrearv, som var falden og saaledes bleven hendes Ejendom før Bevillingens Emanation. Hvis dette nu ikke er en aabenbar Retskrænkelse fra Skifteforvalterens Side, men Bevillingens sande Mening, staa vi overfor et Tilfælde, hvor Følgerne af Moderens Arveløshed vilde kunne komme til at ramme det ægte Afkom, som hun i Tilfælde af paafølgende Benaadning kunde faa. Men dette gaar ud over Lovens 6. 13. 10 og nærmer sig til den Arveløshed, som rammer ikke alene Individet, men ogsaa dets Afkom, og som Loven ellers kun kjender i 5. 2. 74, der udelukker Drabsmandens Arvinger fra Arv efter den dræbte³⁾. Og nu den mærkelige Forordning af 9. Juli, som fastsætter en skærpet Straf for Informatorer, der forse sig overfor de dem betroede Pigebørn, men som umiddelbart er fremkaldt ved et Tilfælde, hvor Pigebarnet ikke havde været betroet vedkommende Informator. Tænkte man sig Forordningen udkommen før Schousboes Forseelse, vilde den ikke have kunnet ramme ham. Intet Under, at han stedse kunde staa i den Formening, at Fru Sehested i sin Klage falskelig havde beskyldt ham for at have været Datterens In-

¹⁾ J. P. Colbjørnsens Votum i Højesterets Voteringsprot. 1775 Litr A. S. 263 ff.

²⁾ Memorial af ¹¹/₁₂ 45 ndf.

³⁾ J. H. Deuntzer, Den nordiske Familie- og Arveret, Kbhvn. 1874 S. 92.—93.

formator. Om Sandsynligheden af en Misforstaaelse af Forholdet fra Regeringens Side mere senere. Om der paa den Tid, som i Grundene til Forordningen antydes, er forekommet Tilfælde, hvor Informatorer have benyttet denne Vej for at nøde Familier til at give dem Pigebarnet til Ægte og derved opnaa Befordring, kan ikke siges. I en Skrivelse af 26. Juni, hvormed Oversekretær for Danske Kancelli, Gehejmeraad Johan Ludvig Holstein sender det af ham personlig affattede Udkast til Forordningen til Højesterets Justitiarius's og Generalprokurørens Betænkning, siges, at Kongen har observeret, at sligt en og anden Gang er passeret¹⁾. Herpaa kunde ogsaa tyde den i Cirkulæret til Biskopperne af 9. Maj 1738 indeholdte Bestemmelse, at den Informator, som forførte en til hans Undervisning betroet Kvinde, aldrig maatte stedes til Præste-, Degne- eller Skolekald²⁾. Muligvis kan Fru v. d. Maases ovenfor berørte Ægteskabs-historie uagtet al sin Forskjellighed have staaet for Kongen ved denne Lejlighed. At Sagen fik dette Udfald, og at man ikke, som Kancellikollegiet vilde, lod den gaa sin Gang efter Lovens Bydende, skyldes utvivlsomt i sidste Instants Kongens umiddelbare Indgriben. Det er forstaaeligt nok, at den fromme Monark med den stærke Sædeligheds- og Autoritetsfølelse er bleven særlig oprørt over denne Begivenhed, som beskæmmede en af Landets første Familier, og som efter hans Opfattelse, naar man ikke tog den med Strænghed, maatte virke nedbrydende paa al Autoritet mellem Forældre og Børn, mellem Herskab og Tyende, i Familie- og Husforhold. Netop ud

¹⁾ Oversekr. Brevbog 1745 Nr. 183; Sjæl. Reg. 1745 Nr. 251, Indlæg; E. Holm, Danmarks-Norges Hist. under Kristian VI S. 303.

²⁾ Sjæl. Tegn. 1738 Nr. 229.

fra Betragtningen af „de onde Suiter“, „den farlige Consequence“, som det kunde faa i Forholdet mellem Husbond og Tyende, argumenterer saa vel Fru Sehested som Holger Skeel og Grev Rantzau atter og atter imod Eftergivenhed overfor Ønsket om Ægteskabstilladelse. Standsforskjellen har ogsaa vejet tungt i Vægtskaalen. Kongen har vist sympatiseret med Fru Sehested, naar hun gjen- tagende hævder den Tesis, at Gud, som er en Ordens Gud, selv har sat Forskjel mellem Folk. Desværre! Regeringens Afgjørelser ved denne Lejlighed gjøre Indtryk af mere at være den uoverlagte Vredes end den besindige Overvejelses Frugter, og Vreden har fejlet i Bedømmelsen af Kjendsgjærningerne. Vistnok derfor vil man i det følgende se en vis Reaktion fra Regeringens Side gjøre sig gjældende, lidt Gnavenhed overfor Familiens Fordringer, mere Hensyntagen til Gunst for de elskende.

Paa Broholm ere Regeringens Foranstaltninger blevne modtagne med udelt Tilfredshed. Det begyndte Skifte løb ikke af uden en lille Disput. Enken havde med den ældste Søn, Lieutenant Anders Sehesteds Samtykke ønsket at sidde i uskiftet Bo, men Børnenes Morbroder Holger Skeel holdt for bedst, at Skifte fandt Sted¹⁾ Den ældste Broder var af Skifteforvalteren bleven beskikket som Værge for sine Sødskende Elisabeth, Jens og Holger. Dette fandt Holger Skeel mindre heldigt, og støttede af deres Svoger Oberstlieutenant Johan Frederik Cicignon til Nakkebølle, som var gift med den ældste Søster Sophia Amalia²⁾, protesterede Børnene derimod, dels fordi Broderens egen Interesse ved Taksationen af

¹⁾ Supl. Prot. 1745 I Nr. 882.

²⁾ Danske Herregaarde IV, Nakkebølle.

Godset Karsholm i Skaane¹⁾, hvor han ventedes at blive etableret, let vilde kollidere med deres, dels fordi han „fremfor de elskedes af deres Moder og i al Ting fulgtes“. Morbroderen beskikkedes da til Værge for Sønnerne og Kurator for den attenaarige Frøken Elisabeth²⁾. Den 6te Septbr. udlagdes Boet som ovenfor omtalt, og man blev enig om at udsætte 300 Rdl. for at udføre Sagen mod Schousboe, hvad der dog aldrig skete³⁾. Vistnok sidst i Juli havde Anna Beata født et Barn, som kom til at bære Faderens Navn Christian. Den Ydmygelse at staa aabenbar Skrifte og høre sit Navn nævnt fra Prædikestolen fritog et Kongebrev af 23. August hende for, men dette var ingen særlig Gunst; det var en Dispensation som meget hyppig gaves imod en Gave efter Midler og Lejlighed til et Hospital⁴⁾. I September blev Anna Beata og hendes Barn overførte til Bornholm af en Person, som foreviste Kommandanten, Oberst Jørgen Kruse Bevillingen af 1. Juli og fra Fru Sehested bad ham tage hende under sin Opsigt og tillige advarede ham om, at Schousboe efter al Formodning vilde komme til Øen. Oberst Kruse har ikke været fornøjet med det overdragne Hverv. Han vidste ikke, hvorledes han skulde behandle Fangen; der var ingen

1) Dette Gods havde Niels Sehested arvet ved sin Moders Død 1730; V. S. Skeel p. a. St. S. 296.

2) Supl. Prot. 1745 II Nr. 333; Fynske Tegn. 1745 Nr. 46 & 47. Lengnick (Sehested, Numsen) kalder hende Elisabeth Birgitte, i Danske Herregaarde XX. Rydhave, kaldes hun Elisabeth Sophie; men efter Gislev Kirkebog er hun døbt 18. Marts 1727 som Lisbeth Marie, se Personallist. Tidsskr. 2. R. IV S. 143, sammenholdt med Kirkehist. Samlinger 3. R. II S. 616 ff.

3) Golbjønsens Votum p. a. St.

4) Supl. Prot. 1745 II Nr. 305; Fynske Reg. 1745 Nr. 74; Frd. om Kirkedisciplin af 23. Decbr. 1735 § 4.

speciel Befaling derom som ved andre Arrestanter. Og hvorledes skulde han, hvis Schousboe kom til Øen, forholde sig for at hindre videre Uheld, som deraf kunde flyde for Familien¹⁾? Paa hans Spørgsmaal derom lød Danske Kancellis Svar, at Formodningen var for, at Moderen havde villet, at Datteren ikke anderledes skulde behandles end som en Person, der var i fri Arrest. Forespørgslen angaaende Schousboe lodes ubesvaret²⁾.

Imidlertid var Schousboe flyttet til Kjøbenhavn, hvor han kastede sig paa det juridiske Studium; men han var ingeniunde til Sinds at opgive sit Maal. Den Frygt, man nærrede for, at han skulde komme til Bornholm, var vel begrundet. Har det end ikke, som man troede, været hans Hensigt at bortføre sin elskede, kunde Længslen efter at se hende og meddele hende Trøst og Haab af sin Viljes Styrke, Ønsket om at lade hende føle, at hun ikke var glemt af ham, som hun var forstødt af sin Moder, og om at træffe Aftaler for Fremtiden, være Grunde nok til hans Beslutning, som han ikke kan have lagt Skjul paa. Han forstod at holde sine Modstandere i Aande. I den langvarige Memorial-Duel, som paafølgte mellem ham og Fru Sehested, sekunderedes hun af højbaarne Frænder og Venner, han af sin elskede og Præsten i Rønne Jens Buchhave, i hvem hun havde fundet en trofast Ven. Med Interesse ser man de modstridende Anskuelse bryde sig og Hjærtets Følelser ofte paa rørende Maade lægge sig for Dagen, idet de kæmpe

¹⁾ Supl. Prot. 1745 II Nr. 779. I Krigskancelliet: Oversekr. Haandskrivelser: Kruses Skr. af ³⁰/₉ 45, Koncept til Overkrigssekr. Skr. af ¹⁶/₁₀ og ²/₁₁ 45.

²⁾ Oversekr. Brevbog 1745, Nr. 330 af ²/₁₁.

med den devote Stil, hvormed man ventede at naa def^{te} fromme Konges Øre og Hjærte. Schousboes første Memorial¹⁾ lyder:

Stormægtigste Monark,
Allernaadigste Arve-Herre og Konge!

Siden jeg sustinerede mine examina academica haver jeg i 2de Aar opholdt mig hos afgangne Oberstlieutenant Niels Sehested til Broholm i Fyn som Informator i Videnskaberne for hans yngste Søn. Inidlertid hændtes det, at bemeldte Oberstlieutenants Datter Anna Beata Sehested, hun i sin Alders 22de Aar og jeg i min 26de, indgik med hverandre et uopløseligt Ægteskabsforbund, hvilken vores Ægteforening, som vi haabe efter alvorlig Bøn og Guds Paakaldelse at være konfirmeret i Himlen, formedelst det syndige Kjøds Skrøbelighed ved den daglige Omgængelse tog saa vidt Overhaand, før end den efter den kristne Kirkes Skik og Anordning blev offentlig konfirmeret paa Jorden, at hun ved mig blev frugt-sommelig. Saa haver hendes Fru Moder for at hindre bemeldte vores Ægteskabs Fuldbyrdelse til begge vores ynkelige Fordærvelse udvirket af Deres Kongl. Majestæt den allernaadigste Tilladelse, hvorefter hun ej alene har gjort bemeldte hendes Datter arveløs, men endogsaa forsendt hende med sit uskyldige Barn til Bornholm hendes Livstid, hvor meget vi end begge med grædende Taarer og vemodige Hjærter søgte paa det allerydmygste og indstændigste baade selv og ved andre at afbede vores Forseelse og bevæge hende saa vidt til Naade og en kristen Medlidenhed imod os, at hun i Overensstemmelse med Guds og Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Lov vilde tillade os at fuldbyrde vores Ægteskab og ej opofre os begge til en evindelig Skjændsel for den Forseelse, som hos Gud er forladelig. Men som hun har bevist sig uforsonlig og aldeles ubevægelig til ringeste Medlidenhed imod os, bønfaller

¹⁾ Oversekr. Brevbog 1746 Nr. 141 Indlæg med Rantzaus Erklæring af ¹⁵/₁₂ 45; Supl. Prot. 1745 II Nr. 905 med Resol af ⁸/₁₁ & ¹¹/₁₁ og ²⁰/₁₂ & ²³/₁₂ 45.

Jeg i dybeste Underdanighed, at Deres Kongl. Majestæt af Højkongelig Naade og Barmhjærtighed imod alle sine fortrængte og undertrykte Undersaatter dog allernaadigst tillader mig i Anledning af Lovens Bydende 3die Bogs 16de Kap. 3die Artikel i allerdybeste Underdanighed at andrage, at da bemeldte min forlovede Anna Beata Sehested var fornøjet med min Person og haabede ved Guds og Deres Kongl. Majestæts Naade at kunne leve i et fornøjeligt og kristeligt Ægteskab med mig, og jeg agter mig lykkelig at nyde hendes Person alene i Henseende til de Dyder, Gud har nedlagt hos hende, og haaber i Henseende til min saa vel i Hænde havende som ventendes Arv ved Guds og Deres Kongl. Majestæts Naade at kunne forsørge hende i den civile Stand paa anstændig Maade til Nødtørftighed, saa er det ej vitterligt, at bemeldte Fru Oberstlieutenantinde Sehested har kunnet haft anden Aarsag til at hindre vores Ægteskab end denne, at jeg alene var Studiosus og en Provstesøn, som hun agtede uværdig til at ægte hendes Datter. Vel maa jeg med største Hjærtens Vemodighed i allerdybeste Underdanighed bekjende, at vi have syndet og mishandlet, idet vores indbyrdes Ægtekjærlighed formedelst Naturens dybe Fordærvelse gik videre end sømmeligt eller tilladeligt, men da den barmhjærtige Gud i Himlen lader sig afbede og forbarmer sig over sine faldne Børn, saa nedkaster jeg mig i allerdybeste Underdanighed for Deres Kongl. Majestæts Naadetrone som en bestandig Tilflugt og Beskjærmelse for alle sine undertrykte og fortrængte Undersaatter med allerunderdanigst Bøn og Begjæring, at Deres Kongl. Majestæt som Landsens fromme og naadige Fader allernaadigst vil forlade og tilgive Anna Beata Sehested og mig bemeldte vores begangne Forseelse, som vi forlængst haabe at være afbedet og forladt i Himlen, og i Naade tillade os at fuldbyrde vores uforanderlige Ægtekjærlighed ved et kristeligt Ægteskab. For hvilken Højkongelige Naade og Miskundhed Deres Kongl. Majestæt visselig kan vente al Naade og Bønhørelse af den naadige og barmhjærtige Gud, hvorm vi aldrig skal aflade at bede, som jeg med uafsladelige Forbønner for

Deres Kongl. Majestæt og ganske Højkongelige Arvehus i
 allerdybeste Underdanighed stedsevarende forbliver

Stormægtigste Monark
 Allernaadigste Arve-Herre og Konge
 Deres kongelige Majestæts

allerunderdanigste ringe tro
 Undersaat og Forbeder
 Christian Schousboe.

Kjøbenhavn
 den 4. November 1745.

Efter det af Schousboe paaberaabte Lovsted skulde Forældres eller Værges Forbud imod „hemmelig Tro-lovelse“ ikke gjælde, naar de ikke havde nogen skjellig eller lovlig Aarsag til at forhindre det. Skjønt Kancelli-kollegiet afviste Ansøgningen, viste Regeringens mildere Sindsstemning sig nu i, at Konseillet beordrede den sendt til Stiftamtmand Rantzau, for at han kunde forhøre, om Fruen var tilfreds dermed. I hendes nedenstaaende Svar¹⁾, hvis Grunde han fuldt ud billigede, imødegaar hun Punkt for Punkt Schousboes Ansøgning med mange uforløst stærke og haanlige, næsten vrængende Ord.

Deres Højgrevelig Excellence,
 Højvelbaarne Herr Gehejme-Konferentsraad
 og Stiftsbefalingsmand!

Med megen Forundring ser jeg af den allerunderdanigste Memorial til Hans Kongl. Majestæt fra Studenten Christian Schousboe, hvor dristig han understaar sig at overløbe Hans Kongl. Majestæt angaaende min Datter Anna Beata Sehested og det, efter at det haver behaget vores allernaadigste Konge af faderlig Naade og Milde for sine Undersaatter, Forældre til

¹⁾ Oversekr. Brevbog 1746 Nr. 141. Indlæg.

nogenledes Sikkerhed og Børn til en Afsky for sligt et liderligt Forhold, som hun haver vist, at tillade mig at sætte hende paa Bornholm for sin Livstid, mens endog siden allernaadigst haver ladet udgaa en Forordning til Afskræk for dem, som herefter vilde forføre Godtfolks Børn, glemme den Troskab og Skyldighed, de deres Husbønder ere pligtige udi deres Tjeneste, ligesom bemeldte Christian Schousboe udi min salig Mands Tjeneste forøvet haver; thi hvad kan være skammeligere, end at han, som var antagen at undervise mine Børn udi Guds frygt og kristelige Dyder, haver liderlig forført min Datter til et forargeligt og skarnagtigt Forhold til min yderste Sorg og Bedrøvelse, ja nu saa ugrundet tør understaa sig at citere Hans Kongl. Majestæts hellige og højpriselige Lov, hvis Bydende aldrig kan komme Christian Schousboe eller saadanne skarnagtige ligesindede til Nytte, i Henseende samme ved en senere allernaadigst udgangen Forordning er ophævet¹⁾. For det første kan C. Schousboe aldrig bevise, før end han forførte min Datter, nogensinde at have begjært hende til Ægte enten af min salig Mand eller af mig. For det 2det kan jeg med hendes Sjælesørgers og mange adeliges Attester bevidne, at min Datter Anna Beata haver kontesteret, hun imod denne hendes Æreskjænder i Steden for Kjærlighed nu imod ham bar en evindelig Had, hvilket Vidnesbyrd lidet rimer sig med Christian Schousboes falskeligen angivne Forening. For det 3die mener jeg at kunne have lovlig Aarsag til at nægte ham det, om saa var sket, det vilde være af en farlig Consequence, om hvilken Tjenestekarl der vilde begjære sin Husbønds Datter, af hvad Stand han end maatte være, han ingen skjellig eller lovlig Aarsag maatte have at nægte ham sin Datter, langt mere da Gud, som er Ordens Gud, selv haver sat Forskjel mellem Folk. Havde C. Schousboe, som han foregiver, alvorligen paakaldt Gud, da han fik Tanke til min Datter, var han nok bleven hindret i sit onde Forsæt og bedre betænkt sig, det ikke vel lod sig gjøre, han kunde vente at faa hende til Ægte med sine Forældres Vilje, langt

¹⁾ Her maa hentydes til Bevillingen af 1. Juli.

mindre paa saa uanstændig, syndig og forargelig en Maade at forføre hende. Hvad sig angaar, han melder, jeg skal have gjort hende arveløs, det staar ej i min Magt, derfor jeg udi min allerunderdanigste Memorial til Hans Kongl. Majestæt, om at hun maatte sættes paa Bornholm, tillige supplicerede, at hende aarlig maatte tillægges det, hun behøvede til sin Subsistance, og hendes Fædrene- som ventendes Mødrenearv at hjemfalde hendes retmæssige Arvinger. Hans Kongl. Majestæt haver af Højkongelig Naade anbefalet Deres Excellence at ordinere, hvad hun dertil kunde behøve, saa hende aarlig blev tillagt 200 Rdl. Jeg formoder da Deres Højgrevelige Excellence haver den Godhed for mig højtbedrøvede Enke og forestiller min Sag paa det allerbedste, saa som jeg lige saa vel er Deres Majestæts Undersaat som C. Schousboe. Jeg haver derfor til min allernaadigste Konge og Herre den faste Tillugt, at det forbliver ved den engang fattede allernaadigste Resolution: bemeldte min Datter forbliver andre ligesindede til Afsky hendes Livstid paa Bornholm; og tillige føjer denne Kongelige Naade til den anden: at anbefale Kommandanten Generalmajor Kruse sammesteds at have flittig Indseende med, hun ej enten selv eller ved andres Hjælp echapperer derfra; thi var der ej bleven nøjere efterset, havde maaske C. Schousboe, før end hun kom derhen, formasteligen bortført hende, som nu bonfalder Deres Kongl. Majestæt om deres saakaldede kjærlige Forening, da den Dyd, han saa højt elsker hos hende, alene bestaar udi den Arv, hende kan tilfalde. Jeg forbliver med al optænkelig Højtagtning

Deres Højgrevelige Excellences
Hr. Gehejmekonferentsraads
og Stiftsbefalingsmands

ydmyge Tjenerinde

Sl. N. Sehesteds El. Scheell.

Broholm

d. 11. Decbr. 1745.

Er man alt bleven frastødt ved den Ligegyldighed, hvormed hun sendte sit Barn til Bornholm uden at oplyse, hvorledes hun skulde behandles, men overlod det til Kancelliets Formodninger, bliver man det end mere ved dette Brevs hadefulde Insinuationer, dets ufordulgte Glæde over den kongelige Naade og Frygten for ikke at have Datteren tilstrækkelig vel forvaret. Da hun var bange for, at hendes Brev ikke skulde gjøre den tilsigtede Virkning, havde hun forinden faaet sin Broder Holger Skeel til at henvende sig til J. L. Holstein og bede ham gjøre sit til, at Schousboe ikke fik Ægteskabsbevilling, og at det forbødes ham at komme til Bornholm. I det Brev, som han, halv uvillig som det synes, 1. Decbr. skrev derom til Holstein, fremhæver han de „onde Suiter for andre, som have Børn, om disse fik Tilladelse at komme i Ægteskab sammen“¹⁾. Stiftamtmand Rantzau, hvis Erklæring indfordredes, gjorde sig i anderledes stærke Ord til Familiens Talerør²⁾. Ordren er fornøden, siger han, „da det er venteligt, at bemeldte Schousboe ingen Flid eller Bekostning sparer for at blive Anna Beata Sehested mægtig; og var det af værste Eksempel og Consequence for ædel og uædel, om en Domestik ikke maatte nægtes sin Husbonds Datter, og langt mere om han ved en saa ugudelig og skammelig Gjerning skulde bane sig Vejen dertil. Og foruden dette, saa har Christian Schousboe et almindeligt ondt Rygte paa sig, ihvorvel jeg ikke kjender ham af Person; saa Familien gjør sig allerunderdanigst forvisset om at blive befriet for ham, og at Eders Kongl. Majestæt stiller den

¹⁾ Oversekr. Brevbog 1745 Nr. 402, Indlæg; Supl. Prot. 1745 II Nr. 1076 med Resol. ^{13/12}, ^{27/12}, ^{30/12} 45.

²⁾ Erklæring af ^{22/12} 45 smstds.

allernaadigste Ordre hos Kommandanten, at han ikke ved List, Magt eller Korruption faar sit Forsæt videre fuldført.* Der foreligger ellers intet ufordelagtigt om Schousboes Vandel. Da Rantzau tilmed udtaler sig med en vis Forbeholdenhed, tør man ikke fæste for megen Lid til et Rygte, som maatte være vel hørt i de ham ugunstige adelige Kredse. Overfor al den iltre Hidsighed, hvormed Fyns Adel drog i Leding imod den enlige Student, optraadte J. L. Holstein med en velgjørende Kølighed. Den 31te Decbr. ¹⁾ lod han Skeel vide, at Schousboes Ansøgning var afslaaet — det var sket d. 23de —, men hvad Forbudet mod Besøget paa Bornholm angik, da var det en Sag, „som ved den ved samme Sag ergangne Kongelige allernaadigste Befaling vil have sit Forblivende“; med andre Ord: Bevillingen af 1. Juli maatte være dem nok.

Fra Begyndelsen af 1746 har man en Ansøgning fra Anna Beata. Dens stilfærdige og smukke Ord, dens vemodsfulde resignerede Tone gjør den til Perlen i denne Udveksling af Memorialer. Med Hensyn til hendes Følelser overfor Schousboe maa den da have fjærnet enhver Tvivl hos Regeringen, hvis en saadan har været til Stede. Den meddeles her tillige med en varmtfølende og hensynsfuldt holdt anbefaling fra Pastor Buchhave og en ny Ansøgning fra Schousboe ²⁾).

Stormægtigste, Allernaadigste
Arve-Konge og Herre!

Dersom jeg ikke vidste og med hin Kvinde af Tekoa ³⁾ kunde sige: som en Guds Engel saa er og min Herre og

¹⁾ Oversekr. Brevbog 1745 Nr. 402.

²⁾ Oversekr. Brevbog 1746 Nr. 141. Indlæg: Supl. Prot. 1746 I Nr. 810.

³⁾ 2den Samuels Bog, 14. Kapitel.

Konge til at høre det gode og det onde, saa maatte den forsmædelig Udlændighed, hvorudi min Ungdoms Daarlighed har styrtet mig, vel saaledes nedbøje mig, at jeg som en udstødt, der med Esau søgte Omvendelse hos min egen Moder med Graad og Bøn, men saa langt fra fandt den, at hun jo meget mere ved sin allerunderdanigste gjorte Forestilling erhvervede Deres Kongl. Majestæts høje Konfirmation til min Udlændighed og tillige Arveløsgjørelse, maatte blues ved at fremsende denne min allerunderdanigste Ansøgning til Deres Kongl. Majestæt; men dette giver mig Frimodighed, at om der er ingen Naade og Barmhjærtighed at finde for en falden Barn og Synder hos Fader eller Moder, da dog hos Deres Kongl. Majestæt som Landets fromme Fader, og jeg ved tillige, Guds Ord og Orden er den eneste Regel og Rettesnor, hvorefter Deres Kongl. Majestæt i alle Ting fører sin højstpriselige Regering, saa giver det mig tillige Fortrøstning om en naadig Bønhørelse, da jeg haaber, intet derved skulde være derimod, men meget mere grundet og bygget paa samme. Min Forseelse kjender og bekjender jeg at være stor, da jeg, som Hjærtet blev henvendt til at forlove mig med Christian Schousboe, der som Hovmester informerede min yngste Broder, blev i denne min Kjærlighed saaledes forblindet, at jeg i Haab desto snarere at vinde mine Forældres Samtykke og Bifald, tilstedte ham en usømmelig Frihed og ved ham svangergjort; men dette uagtet saa vel som den store Yndest, mine Forældre tilforn bar for denne Person, saa greb dog min Moder til saa haard en Ekstremitet med mig efter min salig Faders Død, da hun dog saa lidet som nogen anden kan i det øvrige have mindste at udsætte paa Personen eller tillægge ham noget et ærekjært Menneske uanstændigt uden dette aleneste, at han ikke er af Adel. At forklejne den Stand, som Gud og Lykken har ladet mig fødes af, det være langt fra, men om denne Stand skulde efter Guds eget Ord og Orden kunne hindre et fast og besluttet Ægteskab med saadan en Person, der som bevisligt besidder efter mine Tanker de rette adelige Kvaliteter og derhos er født og kommen af anselige og fornemme Folk, det underkaster jeg i dybeste Underdanighed min allernaadigste Konges højstmilde

Censur, og i Fald Guds Ord og Orden ikke er mig imod, saa lever jeg i den allerunderdanigste Forhaabning, at Deres Kongl. Majestæt ikke forbyder det, Gud i sit Ord maatte tillade, men allernaadigst bevilger mig igjen at oprejses ved den, jeg er falden, og til min og mit uskyldige Barns Redresse at fuldbyrde det mellem os besluttede og fastsatte Ægteskab som mit højeste Ønske og Attraa. Vil da min Moder fremture i sin Uforsonlighed og Vrede og fremdeles vise sig saa haard og ubarmhjærtig, at hun ikke vil lade det se, som den forbarmende Gud tilsiger alle faldne Syndere, der ikke blive liggende i deres Syndelege, men ved en sand Omvendelse staa op deraf, hvorudi vi og vil haabe for hans Søns Skyld at være delagtige, saa skal det ikke falde mig tungt at leve og dø paa Bornholm, naar jeg allernaadigst maatte tillades at nyde min Fædrenearv, som var mig tilfalden, længe førend mit nærværende Svangerskab enten blev bekjendt, eller i Mangel af Kapitalens Udbetalning da aarlig at nyde Renter af samme min Arvekapital for mig og mit Barn, saa længe jeg eller han lever. Stormægtigste Monark, hvis højstpriselige Regering noksom beviser, at Deres Kongl. Majestæt ikke anser nogens Person imod en fattig og foragter ikke en faderløses underdanige Begjæring, men udretter den elendiges Sag og de fattiges Ret, jeg faderløse og forladte Barn venter en naadig Bønhøring fra Deres Kongl. Majestæts ømme faderlige Hjærte og i allerdybeste Underdanighed lever og dør

Stormægtigste, Allernaadigste

Arve-Konge og Herre

Deres Kongl. Majestæts

allerunderdanigste og ringeste

tro Undersaat og Tjenerinde

Anna Beatha Sehested.

Rønne d. 29.

Januar 1746.

Da Velbaarne Fru Sehested, Frue til Broholm i Fyn, har oversendt efter Deres Majestæts Kongl. allernaadigste Tilladelse her til Bornholm sin Datter Anna Beata Sehested som til nogen Straf for begangne Ungdomsforseelse, og af mig er begjært en Attest om hendes Forhold og Opførsel, da kan jeg som Menighedens Sjælesørger i Rønne ej andet vidne, end at jo ovenmeldte Fru Sehesteds Datter Anna Beata Sehested lever et meget stille og kristeligt Levned og opfører sig i al Ærbarhed, som hendes Stand og Vilkaar efter Lejligheden anstaar; men som hun inderlig af Hjærtet fortryder sin Ungdoms Daarlighed og med taarefulde Øjne beklager sin Fru Moders altfor ilde Medfart imod mange hjærtelige Afbigter, som hun endnu erbyder sig at gjøre, saa ønsker hun med stor Længsel og mange grædende Taarer, dem jeg har set af hende, at maatte ved Hans Kongl. Majestæts Naade blive kopuleret til den Person, hun har forset sig med. Og til sligt er 2de Ting, som driver hende; ikke fordi hun er kommen til et fremmed Sted, men til Dels den Kjerlighed, hun bærer til Personen, som med hende er skyldig i denne sorgfulde Tilstand, hvem hun bekjender at aldrig vil forlade, i hvad de endog vilde gjøre hende, og til Dels det kjære Barn, hun har avlet ved ham; thi skulde hun dø fra sit Barn, saa var Barnet meget ilde faren: det havde da intet at opholdes og fødes med, ja maaske intet Menneske tage sig af det uden blotte og vildfremmede for Medlidenhed. Altsaa var det at ønske, at den høje og naadigste Gud, som tager unge og vildfarende Børn og Syndere til Naade, maatte bevæge Deres Kongl. Majestæts Hjærte til nogen Lindring i Straffen og allernaadigst tillade, at disse tvende Personer maatte komme i Ægteskab sammen.

Rønne d. 17. Januar 1746.

J. Buchhaue.

Stormægtigste Monark,
Allernaadigste Arve-Konge og Herre!

Da det ej hidindtil har allernaadigst behaget Deres Kongl. Majestæt i Naade at anse mine allerunderdanigste Ansøgninger om at nyde Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Bevilling og Tilladelse til at ægte Anna Beata Sehested, som (desværre) under vores indbyrdes og kjærlig Ægteforening i hendes Alders 22de Aar ved mig blev besvangret formedelst det syndige Kjøds Skrøbelighed, før end vores indgangne Ægteforening, som vi efter alvorlig Bøn og Guds Paakaldelse haaber forlængst skal være konfirmeret i Himlen, blev ved den offentlige Kopulation stadfæstet paa Jorden, saa finder jeg i allerunderdanigste Betragtning af Deres Kongl. Majestæts allerhøjest bekjendte Naade og Retfærdighed ligesom Anledning at haabe, at Deres Kongl. Majestæt som Landets fromme og naadigste Fader af Højkongelig og kristelig Naade havde forladt og tilgivet Anna Beata Sehested og mig bemeldte vores begangne Forseelse, som vi haabe at være forladt og tilgivet af den barmhjærtige Gud i Himlen, og saaledes allernaadigst tilladt os som alle andre Deres Kongl. Majestæts Undersaatter i Overensstemmelse med Guds og Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Lov at have fuldbyrdet vores efter Guds alvise Raad indgangne og uopløselige Ægteforening til vores fælles Barns Opdragelse, dersom Kontraparterne herimod ej havde understaaet sig at forebringe andet, end mulig i sig selv bevises kan. Men da det er den alvidende Gud bekjendt, at slikt ej er sket af nogen utugtig Løsagtighed, men under en ærlig og kjærlig Ægteforening i begge vores myndige Aar, det ogsaa er vitterligt, at jeg aldrig har været hendes Informator, og haaber, at ingen i anden Maade kan paasige nogen af os noget uanstændigt, hvis Urigtighed jo kan bevises, fordrister jeg mig atter i allerdybeste Underdanighed at bønfalde, at Deres Kongl. Majestæt dog allernaadigst vil forlade og tilgive bemeldte Anna Beata Sehested og mig og allernaadigst tillade os som andre Deres Kongl. Majestæts Undersaatter at fuldbyrde vores for Guds hellige Ansigt indgangne og i Liv og Død uopløselige Ægteskabsforening til vores uskyldige Barns

anstændige Opdragelse. I allerunderdanigste Forventning om en naadig Bønhørelse lever jeg med uafsladelige Forbønner i allerdybeste Underdanighed

Deres Kongl. Majestæts

allerunderdanigste tro Undersaat og Forbeder
Christian Schousboe.

Kjøbenhavn d.
25. Februar 1746.

Disse Ansøgninger lod man rolig ligge; først 2. Maj resolverede Kancellikollegiet, at Sagen skulde indstilles til Kongen, men videre kom den dog ikke den Gang¹⁾. Tiden har Schousboe benyttet til at besøge Anna Beata paa Bornholm. Han har faaet hende til at henvende sig til Moderen med Bøn om at give sin Billigelse til Ægteskabet, hvad der har foranlediget Fru Sehested til at indgive følgende Ansøgning²⁾:

Stormægtigste Monark,
Allernaadigste Arve-Konge og Herre!

Jeg maa atter nedlægge denne allerunderdanigste Supplik for Eders Kongl. Majestæts Fødder angaaende min ulykkelige Datter Anna Beata Sehested. Jeg takker først i dybeste Underdanighed for den høje Kongl. Naade, at hun til en Afstraffelse blev ført til Bornholm at forblive sin Livstid og at gjøres arveløs, imod at hun fik til hendes nødvendig Opholdelse noget tillagt, som og af Hans Højgrevelige Excellence Stiftsbefalingsmand Greve af Rantzau blev reguleret til 200 Rdl. Men allernaadigste Konge, som Studenten Christian Schousboe ej alene har understaaet sig at besøge hende paa Bornholm, men og holder ved at ville ægte hende, ja faa hende til at begjære af mig min Konsens derudi imod hendes gjorte Ed og Løfte

¹⁾ Supl. Prot. 1746 I Nr. 810; Kanc. Prot., Kollegiets Møde 3. Maj.

²⁾ Oversekr. Brevbog 1746 Nr. 141. Indlæg.

aldrig at ville gjøre det, hvorpaa følger Sognepræstens Attest¹⁾, saa haver jeg min Tilflugt til Deres Kongl. Majestæt som en retfærdig og retsindig Konge, at bemeldte Student een Gang for alle maatte anbefales ej mere at indkomme med Memorialer derom, men den Højkongelige Naade endog tillægges, at Kommandanten Oberst Kruse maatte allernaadigst anbefales, at bemeldte Christian Schousboe ej turde komme til Bornholm, saa længe min Datter levede. Jeg vidner for Gud, at uanset Gud, som er Ordens Gud og derfor har gjort Forskjel paa Folk, den, der er imellem bemeldte Anna Beata Sehested og Christian Schousboe, ikke er det, som driver mig til denne min allerunderdanigste Ansøgning, thi hun kan desværre ej gjøre mig, hendes bedrøvede Moder, større Spot og Sorg, end alt er sket; men skulde sligt autoriseres ved et Ægteskab, maatte jo hver, som haver Børn, frygte, ingen Undseelse mere var enten hos Tjenestefolk eller andre at søge at forføre Ungdommen i den Tanke, at der ingen Straf var til og kun en Overgang, derfor nok i Tiden skulde vide at maintainere deres Onde og komme til de Midler, Forældrene kunde efterlade deres Børn, som alene er Christian Schousboes Afsigter. Jeg bønfalder da i allerdybeste Underdanighed til Deres Kongl. Majestæts Naade og Clemence, at jeg maa blive bønhørt, mig til nogen Soulagement i min Sorg og andre til en Afsky Forældre paa denne Maade her efter at bedrøve. Gud for sin Barmhjærtigheds Skyld velsigne Deres Kongl. Majestæt med langvarig Helbred af alle Undersaatterne til Trøst og Glæde. Det ønskes i dybeste Submission af

Deres Kongelige Majestæts

Min Allernaadigste Arve-

Herres og Konges

allerunderdanigste

Tjenerinde

sal. N. Sehesteds El. Scheell.

Broholm

d. 1. Juni 1746.

¹⁾ Den ovenfor nævnte Attest fra Pastor Holst i Gudme.

Svaret herpaa kom hurtigt, idet Kongen selv 10. Juni resolverede, at Schousboe ikke maatte indkomme med flere Memorialer herom, og at Kommandant Kruse skulde beordres, ikke at lade ham komme til Bornholm, saa længe Anna Beata levede¹⁾. Herom udfærdigedes saa Ordre til Kommandanten, rigtignok en Smule for sent²⁾. Denne Afgjørelse, som er saa forskjellig fra Holdningen i den sidste Tid, tyder paa, at to Viljer her krydse hinanden. Fru Sehesteds Memorial er ikke optagen i Kancelliets Journaler eller refereret i Konseillets Møder, ligesom Kongens Resolution ikke heller omtales som fattet i et saadant. Det kan deraf formodes, at Memorialen er indleveret umiddelbart til Kongen og altsaa afgjort efter hans Ordre uden Referat i Konseillet³⁾. „De ubarmhæertige Modstandere“ kunde saaledes synes at have sejret paa alle Punkter. Men Schousboe gav ingenlunde tabt; det mærkelige sker, at han trods den kongelige Resolution allerede 8. Juli paany indgav en Ansøgning, og at denne behandlede ganske paa samme Maade som tidligere, idet Konseillet sendte den til Stiftamtmandens Erklæring. Hans Memorial, som kun kjendes af et Journal-Uddrag, slaar fast, hvad allerede Fru Sehesteds sidste har vist, at man efterhaanden glider fra Striden om Standsforskjellen over i Pengespørgsmaalet som Tyngdepunkt. Det hedder nemlig i Uddraget⁴⁾: „Paa det Hans Majestæt kan erfare, at Forseelsen ikke har timelig Fordeel eller Ære til Grund, og at Supplikanten ej anholder

¹⁾ Supl. Prot. 1746 I Nr. 810.

²⁾ Oversekr. Brevbog 1746 Nr. 141; Ordre af 23. Juni til Kruse i Krigskanc.s Ekspeditioner.

³⁾ Jfr. E. Holm p. a. St. S. 299, hvad der siges om Kongens Forhandlingsmaade.

⁴⁾ Supl. Prot p. a. Sted.

om Ægteskab i den Henseende at blive hendes Midler raadig, men alene til sin Samvittigheds Frelse og det uskyldige Barns kristelige og ærlige Opdragelse, saa deklarerer Supplikanten, at han vil overgive hendes Midler og frasige sig paa hendes Vegne hendes Arv, dog alt paa Hans Majestæts Godtbefindende.* Hans Tilbud frugtede dog ikke. Memorialen vendte tilbage fra sin Rundtur til Grev Rantzau og Fru Sehested med de gamle Talemaader om den farlige Consequence; man korsrer sig over den Dumdristighed saa ofte at overløbe Kongen med ublu og ubillige Ansøgninger, og Fruen beder paany om det samme som i sin forrige Ansøgning, hvis heldige Resultat hun ikke synes at have kjendt; Schousboes nye pegede ved sin Tilstedeværelse jo ogsaa i en helt modsat Retning. Konseillets Afvisning i Henhold til Kongens Resolution faldt 11. August, faa Dage efter Kong Christians Død. Da Schousboe 23. September ansøgte om, at han endog i hendes Fængsel maatte nyde Anna Beata til Ægte, blev han afvist¹⁾.

Nu syntes da alle Sunde lukkede, men saa kommer netop Omslaget. Om Aarsagerne dertil kan man kun have Formodninger, om end temmelig velgrundede. Handlingens Gang ligger jo kun fremme i de officielle Skrivelser; hvad der er foregaaet bag Kulisserne for at hidføre Afgjørelsen, kan kun skimtes. Tronskiftet har vist haft sin Del deri, uagtet den sidste Afvisning falder et Par Maaneder inde i Frederik Vs Regeringstid. Dette kan dog forklæres. Hvad der i Christian VIs Naturel har angivet hans Stilling til Sagen, er tidligere paapeget. Hvor meget end Sønnens personlige Anskuelse kan have

¹⁾ Supl. Prot. p. a. St. med Resol. af 12/10; Kabinetsarkivets Memorialprot. Nr. 730 S. 304.

afveget fra Faderens — og Frederik V. vides jo at have haft et blødt, til Medlidenhed tilbøjeligt Sind —, kunde det dog synes lidet pietetsfuldt straks at lade Faderens Afgjørelser falde. Lod man derimod nogen Tid gaa hen, vilde en udvist Naade tage sig bedre ud. Naar man under Sagens senere Gang har sporet en ikke helt umedgjørlig Holdning fra Konseillets Side, idet det kæmpede, holdt igjen og indhentede Erklæringer, kan man med Grund antage, at J. L. Holstein her har været det mildnende Element, thi nu blev det ham, som tog Sagen i sin Haand og førte de elskende i Havn. Naar Holger Skeel i hint Brev, som fik en noget spids delvis Afvisning fra Holsteins Side, sluttede med at udtale Forvisning om, at Holstein som en hel oplyst Herre saa Tingen bedre an, end han den kunde demonstrere, saa fik man nu at vide, hvordan han saa Tingen an, da han ikke mere var bunden af Kong Christians strænge Opfattelse. Aarsagen til Holsteins Optreden kan have været en naturlig Medfølelse, og derhos Følelsen af, at man dog fra først af var faret for haardt frem, idet man havde forestillet sig Sagen værre, end den var. Et tydeligt Vink herom faar man i den Memorial, som Schousboe indgav 14. April 1747¹⁾. Heri siger denne, at han har erfaret af et fra Gehejmeraad Holstein til hans Stiffader, Provst Rosenberg skrevet Brev, at Fru Sehested vrangelig har forestillet Kongen Sagen, idet hun har meldt, at Datteren var under hans Information, hvad han med Tingsvidne

¹⁾ Memorialen findes i to hinanden supplerende Uddrag i Kabinetsarkivets Memorialbog Nr. 139 S. 56 og Supl. Prot. 1747 I Nr. 1099 med Resol. af $\frac{5}{5}$ og $\frac{2}{6}$ & $\frac{30}{6}$. I Memorialbogen er glemt et Par Ord, hvorfor ovenfor er indsat Ordene „skrevet Brev“. Efter Sammenhængen kan her kun være Tale om en Ytring, skriftlig eller mundtlig, fra Holstein til Rosenberg.

kan bevise ej at være Sandhed. Denne Udtalelse maa være paalidelig; Schousboe kan ikke i en Skrivelse, som netop skulde læses af Holstein, i hvis Hænder hans Skjæbne laa, have forvansket dennes Ytringer. Hvorledes, af hvem og overhovedet om Sagen i sin Tid har været forestillet mundtlig for Kongen, kan ikke oplyses; men Fruens ovenfor meddelte Ansøgning af 5. Juni 1745 kan vanskelig forstaas paa den angivne Maade. Hun siger udtrykkelig, at Schousboe var antagen til at informere hendes Søn, hvad der da gjentages i Bevillingen af 1. Juli. Ansøgningens senere almindelige Ytring: „naar man har en udi sit Brød, som skal lære sine Børn deres Kristendom“, kan dog muligvis have givet Anledning til Misforstaelse. Hvorledes nu end dette forholder sig, synes det sikkert, at en fejl Opfattelse har medvirket til Regeringens Strænghed, og at Holstein nu har søgt saa vidt muligt at gjøre det godt igjen. Det passer godt ind i det Billede, som man har af Holsteins elskværdige og samvittighedsfulde Personlighed, Manden, om hvem det siges, at han var villig til at tale godt for og hjælpe enhver, hvori han kunde, og at han gjorde mere, end han taledede, og holdt mere, end han lovede¹⁾. I sin Memorial tilbød Schousboe, at Fru Sehested maatte disponere over Datterens Arv, og bad derhos — betegnende for, hvor sikker han nu følte sig — om at maatte for sin tilkommende Hustrus „Ekstraktions og Families Skyld konfereres en liden Sted i Rangen, med hvad Karakter Hans Majestæt for godt befinder“, hvilken han tilbød at betale af egne Midler. Den var ledsaget af Pastor Buchbaves Anbefaling og Bevidnelse om, at Anna Beata intet heller

¹⁾ Ny kgl. Samling in 4to Nr. 2025, jfr. E. Holm p. a. St. S. 301.

ønskede end at maatte ægte Schousboe, og at hun aldrig vilde forlade ham, hvad hendes Familie endog vilde gjøre hende. Memorialen blev fra Kongens Kabinet sendt til Kancelliet med Paategning om, at Kongen vilde, at der herom skulde gives en Erklæring og herpaa gjøres Forestilling. Konseillet henstillede 2. Juni Sagen til Fru Sehesteds Afgjørelse, og uden som sædvanlig at indhente Stiftamtmandens Betænkning tilskrev Holstein hende følgende Brev¹⁾, som ikke utydelig lader fornemme, at her kun var Valget mellem Eftergivenhed eller Kongens Unaade.

Højædle og velbyrdige Frue!

Christian Schousboe, som har avlet Barn med Fruens Datter Anna Beata Sehested, er nu atter indkommen med en allerunderdanigst Memorial om Tilladelse at ægte hende, hvortil han beretter at finde sig bevæget af den Kjærlighed, de bære til hverandre, og til at forekomme hendes og Barns Spot og Vanære, da han, i Fald saadan Tilladelse ham allernaadigst akkorderes, deklarerer, at Fruen ikke alene maa disponere over hendes Datters Fædrene-, men endog over den ventendes Mødrenearv. Paa denne Memorial har det allernaadigst behaget Hans Majestæt, da samme allerunderdanigst blev refereret, at resolve, det Fruen skulde fornemmes, om Hun paa disse Konditioner er fornøjet med, at dem blev tilladt at komme i Ægteskab sammen. Altsaa maatte det behage Fruen herom at meddele mig sine Tanker for at blive Hans Majestæt til en nærmere Kongelig Resolutions Erholdelse for Supplikanten allerunderdanigst forestillet.

Jeg forbliver med megen Konsideration &
J. L. v. Holstein.

Kancelliet d. 10. Juni 1747.

¹⁾ Oversekr. Brevbøg 1747 Nr. 124.

Dette Brev har truffet Fru Sehested i Feststemning. Den aldrende Frue — hun var født 1696 — stod i Begreb med at skjænke Haand og Hjærte til en gammel Søofficer, Casper v. Wessel. Hun havde ikke set paa, om hendes tilkommende var af gammel Adel — hans Adelsbrev var fra 1720 —, heller ikke tænkt paa, om hans „Afsigter“ vare af samme Art som dem, hun tillagde Schousboe, thi han var temmelig forgjældet. Wessels Forhistorie er kortelig denne¹⁾. Han var født 1693, yngste Broder til Peter Tordenskjold. Fra sit 11te Aar for han til Søs, indtraadte i ung Alder i Søetaten, blev Kapitajn 1716, deltog i flere af Broderens Foretagender i den svenske Krig, hvor han viste sig som en rask og uforfærdet, men næppe mere end jævnt dygtig Søofficer; han synes at have manglet tilstrækkelig Sømandskundskab. De Sejre, som Sejrskjorten, han var født med, varslede om, skulde han snarest vinde paa Landjorden. 1720 adledes han og tog Afsked fra Søetaten med Karakter af Schoutbynacht for Aaret efter at ægte den 14 Aar ældre Edel Katharina Kaas, Enke efter Overkrigssekretær Valentin v. Eickstedt, som bragte ham Herregaarden Ravnstrup i Sydsjælland²⁾. Ved dette Ægteskab blev han Stiffader til den ved Hofrevolutionen 1772 virksomme Hofmand Hans Henrik v. Eickstedt. Under Datidens vanskelige Landboforhold med lave Kornpriser og stadig gjenkommende Misvækst og Kvægsyge gik det imidlertid saaledes til Agters for ham, at han

¹⁾ P. Rothe, Peter Tordenskjolds Levned III S. 291—94; B. Moe, Tidsskrift for norsk Personalhistorie I S. 223 ff; Brasch, Vemmetoftes Historie III S. 90—95; Kirkehist. Samlinger 3. R. II S. 619.

²⁾ Danske Herregaarde V, Ravnstrup; Dansk biogr. Lexikon IV S. 461.

1740 maatte sælge Godset. Han gik derfra med Gjæld, hans Kone døde 1742, og han tog Ophold i Næstved med en Stifdatter. Han var saa trængende, at da Gehejmeraad Karl Adolf Plessen som Kurator for Vemmetofte Kloster oprettede en Plads for ham som Kuratorernes faste Fuldmægtig, maatte han laane Penge af ham for at komme bort fra Næstved. Uagtet det lidt komiske Lys, som hans Ægteskabshistorier kaste over ham, har Wessel været en brav og retskaffen Mand. Derfor taler Plessens Venskab, hans gode Forhold til hans Stifbørn og Svogeren, Generalmajor Henrik Bielke Kaas til Boltinggaard paa Fyn, ligesom hans Embedsbreve skulle vidne om hans Orden og Nøjagtighed, men tillige om Mangel paa Ævne til at gjøre sin Myndighed gjældende. Embede under Marinen søgte han forgjæves; der var ikke Plads for den gamle Søofficer, som i 26 Aar havde været udenfor Tjeneste. Da fik hans Svoger Kaas, som maa have været godt inde i Forholdene paa Broholm, en Idee, der kronedes med Held, idet han gav ham Anvisning paa Ægteskab med Fru Sehested. Wessel styrede Kursen til Fyn; Sagen var afgjort i en Haandevending. Næppe ankommen til Broholm kunde han 17. Maj melde Plessen, at hans „Hjerte var bleven bunden til Ægtekjærlighed“. Det Forbehold tog dog hans Brud, at han maatte blive Admiral, hvad der gav Prædikat af Excellence. Det fik Plessen ordnet. Den 4. August stod Brylluppet, Maanedsdagen derefter fik Wessel Karakter af Viceadmiral.

Uagtet den forestaaende glædelige Begivenhed har Mindet om Fangen paa Bornholm ikke vakt blidere Følelser til Live. Fruens Svar til Holstein er ikke bevaret, men dets omtrentlige Ordlyd kjendes fra flere Sider¹⁾.

¹⁾ Colbjørnsens og Juels Vota p. a. St., jfr. Fynske Reg. 1747 Nr. 81.

Det har været knapt, kort og tørt som fra en, der finder sig i det uundgaaelige; hun svarede 30. Juni, at det tilhører Hans Majestæt at bevise Naade og eftergive Overtrædelser mod Loven, og naar Kongen vil uddele Naade, tilkommer det enhver tro Undersaat hermed at være fornøjet — og intet mere, ikke et Ord om Tilgivelse. Hun var dog ellers ikke i sine Memorialer tilbageholdende i sine Følelsesudbrud. Den 7. Juli udgik Bevilling¹⁾ til Ægteskabet dog saaledes, at Moderen efter Schousboes eget Tilbud skulde „være forbeholden at disponere over denne hendes Datters saa vel Fædrene- som ventendes Mødrenearv“. Hvad Betydning man maatte tilkægge dette Forbehold, ja derom have Giveren og Modtageren haft meget divergerende Meninger, men Bevillingens Ord give ingen Nøgle til Spørgsmaalets Løsning. Efter Modtagelsen af Bevillingen sendte Schousboe følgende Taksigelsesbrev²⁾ til Holstein, som vidner om, hvor stor en Del denne har haft i det lykkelige Udfald:

Deres Excellence,
Højvelbaarne
Naadigste Herre!

Førend jeg understaar mig at melde noget andet, maa jeg først aflægge min underdanigste Taksigelse for Deres Excellence for den særdeles Naade, som Deres Excellence har bevist mig og Kjæreste Anna Beatha Sehested, idet vi ved Deres Excellences Naade og højformaaende Hjælp har bragt det saa vidt, at Hans Kongl. Majestæt allernaadigst har tilladt og resolveret, at vi maa træde i Ægteskab med hverandre, hvoraf vi kjendelig erfare, at det er Deres Excellences største Fornøjelse at gjøre vel mod alle og særdeles at hjælpe de for-

¹⁾ Fynske Reg. 1747 Nr. 81.

²⁾ Krigskanc. Ekspeditioner; Supl. Prot. 1747 II Nr. 218.

trængte; thi erkjende vi den Naade med saa megen større Reconnaissance, som vi derved ser vores fornemste Ønske opfyldt; og kunde min og Kjærestes Lyksalighed naa en større Fuldkommenhed, dersom vi maatte forsikres om Deres Excellences fremdeles Naade, den vi i Underdanighed af Hjærtet tilønske os, ligesom jeg og herved underdanigst beder, at Deres Excellence vilde bevise mig den særdeles store Naade ved sin høje Foranstaltning at mage det saaledes, at Ordre fra Krigskancelliet maatte udstedes til Herr Generalmajor Kruse paa Bornholm om min Kjærestes Frihed, samt at det var mig allernaadigst tilladt sammesteds at indfinde mig.

Hvorudinden jeg forventer en naadig Resolution og Bøn-
høring og i dybeste Soumission lever og dør

Deres Excellences,
Højvelbaarne
Naadigste Herres

allerunderdanigste og ydmygste
Tjener

Christian Schousboe.

Kjøbenhavn

d. 18. Juli 1747.

Ordre om Fangens Løsladelse og Tilladelse for Schousboe til at besøge hende paafulgte 19. August¹⁾, og endelig kunde han efter to tunge Aars ofte fortvivlede Kampe tiltræde sin Bryllupsrejse og med Sejrsbudskabet i sin Haand træde frem for sin Brud. De viedes i Hjemmet 15. September²⁾.

Hermed ender Anna Beata Sehesteds og Christian Schousboes Roman, men vi kunne dog ikke slutte uden at forfølge til Ende Udviklingen af de Tilstande, som

¹⁾ Krigskanc. Ekspeditioner.

²⁾ Rønne Kirkebog i Provindsarkivet.

Fejltrin, Fejl og Misgreb fra alle Sider havde skabt, og de Konflikter, som den forstyrrede Ligevægt førte med sig. Der vil derved tillige kastes noget Lys over Hovedpersonernes gjensidige Forhold.

De unge Ægtefolk besluttede at slaa sig til Ro i Rønne. Schousboe havde saa megen Formue, at han kunde ernære sin Familie. Naar vi slutte fra Forholdet til Pastor Buchhave, har hans Hustru vidst under sit Fangenskab at skaffe sig en Vennekreds; han selv er bleven en yndet Gjæst og snart uundværlig for Generalmajor Kruse. Han hjalp ham med hans Forretninger, Udfærdigelsen af de mange Tjenesteordrer i det vidtløftige Kommandantskab, som næsten vare Kruse uoverkommelige, da han manglede en Adjutant. Dertil kunde han nemlig ikke bruge Officererne af Militsen, da de ikke kunde leve af deres Gage, men maatte ernære sig af deres Jordbrug eller borgerlige Forretninger. Her aabnede sig nu Udsigt til en Vej for Schousboe. Han tilbød uden Vederlag at forrette Adjutanttjeneste, naar han maatte faa Karakter af Lieutenant og Udsigt til ved forefaldende Vacance at blive employeret. Kruse ansøgte da derom, idet han roste ham som et meget fornuftigt Menneske, der førte et ordentligt Liv, viste stor Lyst til den militære Stand og var fuldkommen skikket til den foreslaaede Adjutantcharge, saa vel hvad Pennen som Tjenesten angik. Den 19. Septbr. 1748 udnævntes han da til Adjutant med Karakter af Lieutenant af Infanteriet¹⁾. Han havde saaledes opnaaet sit Ønske om at faa Sted i Rang. Den militære Bane, som han næsten tilfældig var kommen ind paa, vedblev han at følge.

¹⁾ Krigskanc. refererede Sager 2/8 48. Kruses Skrivelser af 2/8 til Overkrigssekr. og Kongen.

Ved gjensidigt Testament af 23. Juli 1749, som konfirmeredes 13. Marts 1750, oprettede Admiral Wessel og Frue Broholm til Stamhus for de Sehesteder. Dets Værdi, anslaaet til 40000 Rdl., tillige med Boets øvrige Midler med Undtagelse af 300 Rdl., som Wessel sikrede sin Slægt, skulde deles mellem „vore Børn, som ere vore Arvinger“. Amtmanden — den samme Th. Adeler, som havde forvaltet Skiftet efter Niels Sehested — indhentede indvilgende Erklæringer fra alle Børnene „undtagen fra en Datter og hendes Mand, som bor paa Bornholm, siden det vilde taget alt for lang Tid bort at faa deres Betænkende desangaaende tilvejebragt¹⁾“. Mulige Indsigelser fra deres Side vare dermed afskaarne. Dernæst skred Fru Wessel til Udøvelsen af den Ret, hun mente at have til at disponere over sin Datters Arvemidler, idet hun 11. Maj anordnede, at Fru Schousboe i Fædrearv skulde have 200 Rdl. aarlig i Rente af de 4000 Rdl., som i sin Tid vare afsatte til hende, og i Mødrenearv efter Fruens og Wessels Død Renten af en lige saa stor Sum. Af Kapitalen maatte Schousboe ikke nogensinde faa „mindste Skilling“, men den skulde udbetales hans Kone eller Børn, hvis de overlevede ham; i modsat Fald tilfaldt de 8000 Rdl. de andre Sehestedske Arvinger. Ikke før 9. Oktbr. 1755 indsendte Fru Wessel Dispositionen til kongelig Konfirmation, hvilken erhvervedes 7. Novbr. s. A.²⁾. Hun taler her om sin „ulykkelige Datter“ og siger, at hun har gjort Dispositionen, „som den moderlige Kjærlighed og Billigheden det udfordrer“ — Følelser, som helst burde været uomtalte ved en Anordning, der berøvede hendes Datter den større Del af sin Arv. Naar

¹⁾ Fynske Reg. 1750 Nr. 23 med Indlæg.

²⁾ Fynske Reg. 1755 Nr. 130 med Indlæg.

hun haabede derved at forekomme al Uenighed og Splid efter sin Død, skulde dette Haab ikke gaa i Opfyldelse.

Hos Fru Wessel er der dog i hendes sidste Dage kommet venligere Følelser frem, thi hun og Mand skjænkede 20. Septbr. 1759 et af Schousboes Børn en Gave af 2000 Rdl., ja der siges endogsaa, at hun skal have fortrudt sin Disposition og lovet at være dem lige saa god som sine andre Børn, men at disse havde hindret hende i at forandre den. En mildnende Indflydelse paa hende har vist den godmodige og rettænkende Wessel haft, som synes med en gammel Sømands Jævnmodighed at have laveret mellem Familieskjærene. Han stod i venlig Forbindelse med Schousboe; i et Brev, som han 4. Marts 1762 skrev til denne, der fra 1760 var Major i Bornholms Militz, stedse uden Gage¹⁾, og 11. Juli 1761 var bleven adlet med Navnet „af Gyldenfeldt“, værger han sig imod at have haft Del i sin Frues Disposition og fortsætter: „Jeg vil ingen Ros have, men nok, Gud ved, hvad jeg for Deres Frue har gjort, og hvad jeg og den salig Frue derfor har maattet fordrage af hendes Venner og Børn. Af mit og Frues konfirmerede Testament er at se de Forpligter, jeg har indgaaet, som og til Punkt og Prikke skal efterkommes, da jeg under den ene lige saa godt som den anden“²⁾. Man kan mulig heraf slutte, at Moderens Haardhed overfor Datteren for en Del har haft sin Grund i Svaghed overfor hendes adelige Omgivelser og de andre Børn. Deres Holdning overfor Gyldenfeldt har, i det mindste naar man kom

¹⁾ Skrivelse af ²⁵/₅ 61 fra Schousboe til J. L. Holstein i Lensarkivet. I en Skriv. af ²⁵/₅ 61 smstds. siger han, at hans Kone „og en Del af mine egne nær beslægtede ere af og i adelige Familier“.

²⁾ Colbjørnsens Votum p. a. St.

ind paa Arvespørgsmaalet, været fjendtlig, skjønt der en Gang synes at have været i Færd med at udvikle sig et bedre Forhold; seks af de Børn, som vare fødte i hans Ægteskab, bleve opkaldte efter hans Kones nære Frænder, og til Holstein skriver han 1761, at Familien nu har fattet Venskab til ham og er fornøjet med ham¹⁾. Fru Wessel var død i Aaret 1760²⁾. Hendes Mand delte da alt hendes Bohave mellem de andre Børn, afstod Broholm til sin ældste Stifsøn Anders Sehested og flyttede til Nyborg. Her har han vel lært Gyldenfeldt at kjende, som fra 24. Maj 1762 var Kommandant i Korsør, men desuagtet — i det mindste senere — har haft Bolig i Nyborg³⁾. Da Gyldenfeldt efter Admiral Wessels Død 9. Septbr. 1768 indfandt sig ved Registreringen af Boet, blev han bortvist af de andre Arvinger, hvorefter de uagtet hans Protest lod sig Boet overgive af Rettens Betsjente og skiftede indbyrdes⁴⁾. Under den Sag, som Gyldenfeldt 1772 anlagde imod de Sehestedske Arvinger⁵⁾ for at faa afgjort, hvad der rettelig tilkom hans Hustru efter Forældrene, søgte de at beskæmme ham og hans Frue ved deres Vidneførsel, og i en Erklæring⁶⁾, som de fremlagde, betragte de dem ganske *du haut en bas*; de tale om, hvor højst empfindtlig det var dem offenlig at

¹⁾ Lensarkivet p. a. St.

²⁾ Kirkehist. Samlinger 3. R. II S. 617. I Benzons Stamtavler og derefter mange Steder er Dødsaaret urigtig angivet til 1754.

³⁾ V. S. Skeel p. a. Sted S. 297; Vaupell, Den dansk-norske Hærs Historie II S. 731; i 1. Departm.s aabne Breve 1772 Nr. 383 D kaldes han Chr. G. af vor Stapelstad Nyborg.

⁴⁾ Colbjørnsen p. a. St.

⁵⁾ For at have henledet min Opmærksomhed paa denne Arvesag takker jeg Herr J. Bidstrup i Rigsarkivet.

⁶⁾ Fynske Reg. 1773 Nr. 114, Indlæg: Arvingernes Erklæring af 22/10 73.

maatte forsvare sig imod en Søster, hvis Fejl de ønskede at kunne skjule. Som om det ikke var Familien selv, der havde gjort, hvad den formaaede, for at udsprede den over Alverden! „Hendes Mand“, hedder det videre, „burde efter vore Tanker med hørsommelig Taknemlighed nøjes med det, som var hans Kone af moderlig Ømhed tillagt. Vi tilstaa det, at vi i Steden for det, som nu er sket, ventede Taknemlighed af Majorinde Gyldenfeldt og hendes Mand til en Moder, der i Steden for at benytte sig, som hun havde kunnet, af Lovens Stræng-
hed beviste dem Velgjerninger.“

I Aaret 1772 var Wessels Stifsøn, og altsaa Fru Gyldenfeldts Stifbroder, den ovenfor nævnte H. H. Eickstedt Statsminister, antog sig Gyldenfeldts Sag med stor Varme, fik Arveprinds Frederik til levende at interessere sig for den og udvirkede kongelige Bevillinger af 13. August 1772 og 30. Decbr. 1773¹⁾ til, at ikke alene Konfirmationen af 1755 paa Fru Wessels Disposition af 1750, men endogsaa — og det uagtet Kancelliets, Generalprokurør Henrik Stampes og Halvdelen af Gehejmestatsraadets Medlemmers Modstand — Skiftebrevene af 1745 efter Niels Sehested og 1769 efter Admiral Wessel ikke skulde anses som præjudicata eller hindre ham i at faa afgjort, hvad hans Frues sande og rette Arv efter Forældrene og Admiral Wessel burde være. Der var fuld Føje for Gyldenfeldt til om ikke for andet saa for sine Børns Skyld — han havde nu otte — at faa fastslaaet Rækkevidden af den Ret, som hans Svigermoder havde erholdt 1747, og som man havde benyttet til at gjøre et dybt

¹⁾ I. Departm.s aalme Breve 1772 Nr. 383 D; Fynske Reg. 1773 Nr. 114 med Indlæg; Sjæl. & Fynske Suppliker 1772—73 Nr. 713; H. Stampe p. a. St.

Greb i hans Hustrus Arv. Hos ham og hans Hustru har der ikke kunnet røre sig nogen stærk Følelse af Taknemlighed overfor Moderen. Erindringen om de aarelange Lidelser i Ungdommen, hvis Fjærnelse ikke skyldtes hende, har altid maattet kaste en mørk Skygge imellem dem. Der var ingen Grund til, at de, som en Højesteretsdommer mente, burde kysse deres Moders Støv¹⁾. Det i Ægteskabsbevillingen indeholdte Forbehold opfattede Gyldenfeldt saaledes, at naar han var bleven enig med sin Svigermoder om, at hun maatte disponere over sin Datters Arvemidler, vilde denne Raadighed ikke sige andet end, at hun maatte sætte dem fast til hans Hustrus bedste Fordel og Nytte, lige som han ikke heller derved vilde have renonceret paa sin Hustrus jura efter hendes Forældre. Efter hans Ansøgning blev der 27. Novbr. 1772 udfærdiget Kommissorium for Gehejmekonferentsraad Ludvig Vilhelm v. Bülow og Kammerjunker Theodosius v. Finecke til at paakjende Fru Gyldenfeldts Krav²⁾. Kommissionsdommen af 18. Novbr. 1774, hvis Enkeltheder vi ikke kunne gaa ind paa, gav hende væsentlig Ret og tilkjendte hende omtrent 12000 Rdl. ud over det modtagne, men Højesteretsdommen, som er falden en af Dagene 25.—27. Maj 1775, har vistnok faaet et andet Udfald, thi af tolv voterende var syv hende imod. En af Højesteretsdommerne, den ansete retslærde, Professor Jacob Edvard Colbjørnsen³⁾ udtalte sig i sit Votum paa det stærkeste til Gunst for Fru Gyldenfeldt.

¹⁾ Hielmstiernes Votum p. a. St.

²⁾ 1. Departm.s Missiver 1772 Nr. 744 D. Til som Kontrakommis-særer at sammentræde med Hovedkommisærerne udnævntes 2. April 1773 Justitsraad Lars Thygesen og Andr. Ch. de Teilmand, Fynske Tegn. 1773 Nr. 3.

³⁾ Dansk biogr. Lexikon IV S. 39—40.

Hans Argumentation er denne. Ved med Moderens Samtykke at komme i Ægteskab maatte Frøken Schested faa alle sine Arverettigheder tilbage. Ved i 1747 at transigere med Schousboe har man ogsaa forudsat, at der var nogen Arv, og altsaa indrømmet, at Frøken Schested var rehabiliteret i sine Arverettigheder, thi ellers var der intet at transigere om. Meningen med at „disponere“ var kun at anordne Administrationen og bestemme Possessionen af Arven. Hvad hendes Sødskende havde faaet for meget paa Skiftet efter Faderen, maatte da likvideres ved Skiftet efter Moderen. Hvad Mødrenearven angik, hævdede han, at Udtrykket i Testamentet af 1750 „Børn, som ere vore Arvinger“ kun vilde sige, at alle hendes Børn skulde arve hende, thi Exhæredation var altid saa odieux, at den maatte udtales tydelig og udtrykkelig.

De to Hovedpersoner i dette Drama bleve meget gamle; han døde 21. Maj 1805 som Oberst og Kommandant i Korsør, hans Hustru overlevede ham til 4. April 1808, efter at hun havde set Sønnen Christian, hendes Smertensbarn, gaa forud for hende; han døde ugift 30. Januar 1806 som Oberst i det aggershusiske Infanteri. Denne Fortælling om trofast Kjærligheds Styrke, ukuelig Viljekraft, stiv Adelsstolthed, stræng Familietugt og den absolute Statsmagts patriarkalske, men ikke altid heldige Indgriben har forekommet mig at danne et højst stemningsfuldt og karakteristisk kulturhistorisk Billede fra Rokotiden, som det var værdt at bevare.